

NATO VE AVRUPA GÜVENLİĞİ

1945 yılında kurulan yeni uluslararası düzen, özellikle İngiltere ve Amerika tarafından şekillendirilmişti. Bu düzene ekonomik olarak katılmayı reddeden Sovyetler Birliği, demokratik olduğunu iddia ettiği iç rejimiyle Doğu Avrupa'daki işgal ettiği ülkelerden çekilmedi; aksine kendi siyasal ve ekonomik sistemini bu bölgeye yerleştirmeye çalıştı. Bu durum, Amerika ve Batılı müttefiklerinde bir güvenlik yapılanması ihtiyacını doğurdu.

Prof. Dr. Hasan Köni

İlk olarak Batı Avrupalı devletler Brüksel Antlaşması ile bir araya geldiler. Ancak Sovyet tehdidi karşısında yetersiz kaldıkları anlaşılınca, Amerika ve Kanada da sürece dâhil edilerek NATO kuruldu. Başlangıçta Avrupalılar, Sovyet baskısına karşı koyabileceklerine inanıyorlardı. Ancak Amerika'nın sahip olduğu nükleer silahlar önemli bir caydırıcılık unsuru olarak ön plana çıktı. Ne var ki, 1949'da Sovyetler Birliği'nin ilk atom bombası denemesini yapması, Batı'nın nükleer üstünlüğünü ortadan kaldırdı. Bu gelişme üzerine Amerika, Avrupa'nın yanında yer alma gerekliliğini daha güçlü biçimde hissetti.¹

Amerika'nın Moskova Büyükelçisi George Kennan'ın gönderdiği ve "uzun telgraf" olarak bilinen istihbarat raporu, NATO stratejisinin şekillenmesinde etkili oldu. Kennan, Sovyet davranışlarının üç temel nedenini şöyle sıralıyordu: Batı karşısındaki aşağılık kompleksi, Marksist-Leninist ideoloji ve Stalin'in otoriter yönetimini halktan gizlemek amacıyla uygulanan

politikalar.²

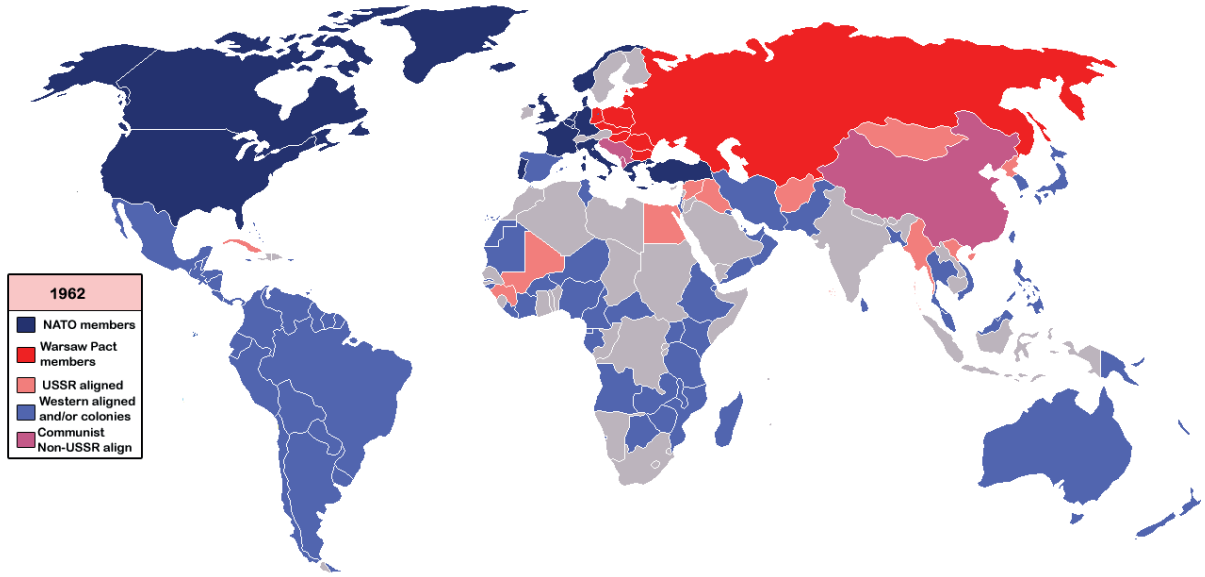
Bu tespitler doğrultusunda, Amerika'nın Sovyetler karşısındaki politikası sertleşti ve çevreleme (containment) stratejisi benimsendi. Bu çerçevede Türkiye ve Yunanistan'ın Batı bloğuna katılımı gündeme geldi. Amerika, Türkiye'nin askeri kararlılığını görmek istedi; Türkiye ise bu kararlılığını Kore Savaşı'na katılarak gösterdi. Bunun sonucunda, Türkiye 1952 yılında Yunanistan ile birlikte NATO üyesi oldu. Çevreleme politikası Avrupa'da belirli ölçüde başarılı olurken, beklenmedik bir gelişme yaşandı: Komünizm, Asya-Pasifik bölgesinde etkinlik kazandı ve Kore Savaşı başladı. Böylece, komünizm Avrupa'da sınırlandırılırken, Uzak Doğu'da genişlemeye devam etti.

1950 yılında patlak veren Kore Savaşı'nda, Sovyet destekli Çin güçlerine karşı Amerika nükleer silah kullanmamıştır. Bu karar, Sovyetler'in Kızıl Çin'in yanında yer alması ve nükleer silah kapasitesine ulaşmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu dönemde, Amerika'nın Avrupa dışındaki

"Kennan, Sovyet davranışlarının üç temel nedenini şöyle sıralıyordu: Batı karşısındaki aşağılık kompleksi, Marksist-Leninist ideoloji ve Stalin'in otoriter yönetimini halktan gizlemek amacıyla uygulanan politikalar."

¹ Prof. Dr. Hasan Köni, İstanbul Kültür Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, TESAM Yüksek İstişare Heyeti Başkanı.

² Marina E.Henke, 'Best Practices in Grand Strategy Design', Texas National Security Review, Spring 2025: <https://www.thnsr.org/2025/04/bestpractices-in-grand-strategy-design/>

çevreleme stratejisi komünist yayılmayı durdurmakta sınırlı başarı göstermiştir.

Stalin'in 1953'teki ölümü, Sovyet stratejisinde dönüşümlerin başlangıcını oluşturmuştur. Onun ardından iktidara gelen Nikita Kruşçev, Komünist Parti'nin 20. Kongresi'nde yaptığı ünlü konuşmada Stalin'in baskıcı yönetimini eleştirmiş ve Sovyetler'de daha az baskıcı bir dönemin başlayacağını ilan etmiştir.

Aynı yıl, ABD'de başkanlık görevine II. Dünya Savaşı'nda Müttefik Orduları Başkomutanı olan Dwight D. Eisenhower seçildi. Eisenhower, Sovyetler karşısında yeni bir stratejik yaklaşım geliştirmek üzere harekete geçti. Bu kapsamda hayata geçirilen "Project Solarium", hem ABD'nin hem de NATO'nun uzun vadeli güvenlik stratejisinin temelini oluşturmuştur.

Solarium Projesi'nin Oluşumu

Eisenhower, danışmanlarıyla birlikte Amerikan karar alıcılarını üç ayrı strateji grubu hâlinde organize etti. Her grup; diplomat, asker, bilim insanı ve uzmanlardan oluşuyordu. Gruplar, altı hafta boyunca yoğun çalışma yaparak Sovyet tehdidine karşı alternatif stratejiler geliştirdiler. Bu çalışmalar yalnızca Soğuk

Savaş dönemini değil, günümüz güvenlik anlayışlarını da etkileyen bir düşünsel temel oluşturmuştur.

Projenin günümüzde Avrupa tarafından da örnek alınabileceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Özellikle Trump dönemi politikalarıyla ABD'nin taahhütlerinin sorgulandığı bir dönemde, Avrupa'nın kendi savunma stratejisini geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir.³

Üç Stratejik Yaklaşım

A Grubu, savunma harcamalarını artırmadan Sovyetleri çevreleme stratejisi üzerinde çalıştı. B Grubu, nükleer caydırıcılık kapasitesini esas aldı ve Komünist blok etrafında çizilecek bir güvenlik hattının ihlali durumunda nükleer savaş tehdidinin gündeme getirilmesini önerdi. C Grubu ise saldırgan bir yaklaşımı savundu; askeri, ekonomik, diplomatik ve gizli operasyonlarla komünist rejimlerin doğrudan çökertilmesi gerektiğini ileri sürdü.

Bu üç yaklaşım, Ulusal Güvenlik Konseyi'nde tartışıldı ve Eisenhower yönetiminin genel stratejisi oluşturuldu. Bu strateji, Amerikan değerlerini, ekonomisini

³ 'Europe Needs a Grand Strategy', <https://engelsbergideas.com/essays/europe-needs-a-grand-strategy>

ve özgür kurumlarını zayıflatmadan Sovyet tehdidine karşı koymayı amaçlıyordu. Yayınlanan stratejik belgede, özgür dünyanın moralini yükseltmek ve Sovyet bloğunu savunmada tutmak temel hedef olarak belirtilmiştir.

Uygulanan Temel İlkeler

Proje sonunda benimsenen stratejiler doğrultusunda ABD'nin federal bütçesi yeniden yapılandırıldı. Bu stratejiler 1970'lerde "detente" (yumuşama) politikalarıyla esnetilmiş olsa da Sovyetler'in 1989'da dağılmasına kadar uygulanmaya devam etmiştir.⁴

Uygulanan temel ilkeler şunlardı:

- Askeri gücün sürekli bulundurulması ve bu gücün özgür dünyanın yaşamsal çıkarlarını korumak için kullanılması; savunma harcamalarının müttefiklerle paylaşılması.
- Özgür dünyada savunma kapasitesinin artırılması; caydırıcılığın yalnızca nükleer silahlara dayanmaması.
- Sovyetler ve Çin'in yayılcılığının sınırlandırılması.
- Sovyet bloğunun zayıf noktalarının istihbarat ve propaganda ile hedef alınması; gizli CIA operasyonlarının sürdürülmesi.
- Genel savaş riskinden kaçınılması.

Bu stratejik çerçeve, Soğuk Savaş süresince ABD ve NATO'nun politikalarının

⁴ 'Memorandum for the Record by Special Assistant to the President for National Security Affairs(Cutler)1 Washington 9 Mayıs 1953,Top Secret,s/s-NSC files,lot66 D 148,'solarium',Historical Documents-Offices of the Historian:Kori Schake,'Trump Doesn't Need a Second 'Solarium,' IISS Online Analysis,https://www.iiss.org/online-analysis/2018/10/what-eisenhower-could-teach-trump/

ana eksenini oluşturmuş, Solarium Projesi de uzun yıllar boyunca başarılı bir stratejik planlama örneği olarak kabul edilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin Çöküşünden Sonra NATO ve Avrupa Güvenliği

Solarium Projesi'nin uygulanması sonucunda, Batı'nın geliştirdiği küreselleşme temelli ekonomi modeli, yeni silah üretim projeleri ve Afganistan'daki mezhepsel ayaklanmaları destekleme politikaları Sovyetler Birliği'nin çöküşünü hızlandırmıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasına kadar Avrupa-Atlantik bölgesinin güvenliği, iki askeri ittifak olan NATO ve Varşova Paktı'na dayanıyordu. Bu iki blok, birbirini yok etme kapasitesine sahip olduğu için bölgede stratejik bir denge sağlanmaktaydı. Yaklaşık kırk yıl süren iki kutuplu sistem, yerini Amerika'nın başat aktör olduğu "yeni dünya düzeni" ya da "tek kutuplu sistem"e bırakmıştır.

Avrupa'nın güvenlik mimarisi bu süreçten sonra üç aşamada incelenmelidir. İlk dönem, Soğuk Savaş'ın sona erdiği dönemdir. 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'ye karşı gerçekleştirilen terör saldırıları hem Avrupa'yı hem de uluslararası sistemi ciddi biçimde etkilemiş, çok boyutlu yeni bir sistemin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu gelişmeler, ABD'nin göreceli gücünde gerilemeye işaret etmiş ve Avrupa güvenliğinin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Soğuk Savaş sonrası 2001'e kadar olan dönemde, Amerikalı liderler, Birleşmiş Milletler denetiminde ABD-Rusya Federasyonu işbirliğine dayalı bir güvenlik sistemini savunmuşlardır. Bu yaklaşım karşısında Avrupalı liderler, iki güvenlik sistemi ile karşı karşıya olduklarını fark etmişlerdir. Bunlardan biri bölgesel düzeyde Avrupa'nın kendi güvenlik

yapılanması, diğeri ise küresel ölçekteki güvenlik sistemidir. Varşova Pakti'nın dağılmasıyla birlikte Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (CSCE), örgütsel bir yapıya kavuşarak Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT) dönüşmüştür. Bu yapı ilk olarak 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi ile doğmuş ve hem ABD hem de Rusya bu yapıya taraf olmuştur.

NATO'nun hegemonik gücünün görece zayıflamasıyla Avrupa Topluluğu da Avrupa Birliği'ne dönüşebilmiştir.

Avrupa Birliği Antlaşması⁵, ortak dış ve güvenlik politikasının oluşumunun önünü açmış; böylece Avrupa sadece bir dış politika aktörü olmakla kalmamış, aynı zamanda ortak bir güvenlik ve savunma politikası oluşturma yoluna girmiştir.

Bu dönemde ABD, Avrupa'daki askeri varlığını NATO aracılığıyla sürdürmüştür. Yeni bir askeri tehdit bulunmamasına rağmen NATO gibi karmaşık ve maliyetli bir örgütün Avrupa'da kalmaya devam etmesi, dönemin bazı Avrupalı düşünürleri tarafından sorgulanmıştır.⁶ ABD, "Barış İçin Ortaklık" girişimini başlatmış olsa da özellikle silah sanayisinin ve satışlarının devamlılığını sağlama düşüncesiyle Rusya'yı hâlâ Avrupa için potansiyel bir tehdit olarak görmeye devam etmiştir. Bu yaklaşım, Avrupa'nın kendi savunma özerkliğini kurmasına karşı bir tutum olarak değerlendirilmiştir.⁷

Varşova Pakti'nın dağılmasından sonra ABD, Doğu Avrupa ülkelerinde gelişen

"renkli devrimleri" destekleyerek bu ülkelerin NATO'ya katılmasını sağlamıştır. Bu gelişmelere karşın Rusya, özellikle Boris Yeltsin sonrası yönetime gelen ve daha sert bir lider profili çizen Vladimir Putin döneminde farklı bir çizgiye evrilmiştir. 2007 yılında Münih Güvenlik Konferansı'nda konuşan Putin, ABD'nin tek kutuplu düzeni kendi çıkarları doğrultusunda kullandığını belirtmiş; uluslararası güvenliğin yalnızca askeri ve siyasi değil, ekonomik dengeler ile medeniyetler

arası diyalogla sağlanabileceğini savunmuştur. Bu konuşma, Batı tarafından "yeni bir Soğuk Savaş'ın başlangıcı" olarak yorumlanmıştır.

Barack Obama'nın başkanlık dönemi sonrasında göreve gelen Donald Trump ise NATO'nun modasının geçtiğini, Birleşmiş Milletler'in ise bir siyasal oyun sahnesi olduğunu iddia etmiştir.⁸ 2016'daki başkanlık seçimi kampanyasında olduğu gibi, 2024'te yeniden seçildikten sonra da

NATO'nun artık var olmayan Sovyetler Birliği'ne karşı kurulduğunu ve günümüzde terörle mücadele için uygun bir yapı olmadığını dile getirmiştir.⁹ Ayrıca, Avrupa ülkelerinin savunma harcamalarına yeterince katkı yapmadıklarını savunarak, NATO içindeki ABD'nin rolünü sorgulamıştır. Bu görüşler, kendi partisi içindeki bazı isimlerle, örneğin Teksas senatörü Ted Cruz ile çatışmasına neden olmuştur.¹⁰

"Trump, 2024'te yeniden seçildikten sonra da NATO'nun artık var olmayan Sovyetler Birliği'ne karşı kurulduğunu ve günümüzde terörle mücadele için uygun bir yapı olmadığını dile getirmiştir."

5 'Report, Case Study of the European Security Architecture NATO and OSCE'Globe and the European Union, Future Trends and Scenarios.2010,s.8-9. Avrupa Birliğine dönüşmesi 1993'de imzalanan Maastricht Antlaşması ile olmuştur.

6 Ibid., s.10.

7 Ibid., s.11.

8 Ashley Parker, 'Donald Trump Says NATO is 'Obsolete' UN is 'Political Game', New York Times, 2016 Nisan, <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/Donald-trump-tells-crowd-hed-bi-fine-if-nato-broke-up>.

9 İdem. s.2.

10 Ibid., s.2.

Joe Biden'in başkanlık dönemiyle birlikte NATO yeniden önem kazanmıştır. Bu süreçte NATO, İsveç ve Finlandiya'yı üyeliğe kabul ederek sınırlarını genişletmeyi sürdürmüştür. Rusya'nın tepkisini çeken en önemli gelişme ise, 1992 yılında kurulan Rusya Federasyonu'nun bir parçası olan Ukrayna'nın NATO üyeliğine alınması yönündeki girişimler olmuştur. Böyle bir adımın Rusya'yı çatışmaya sürükleyebileceği bilinmesine rağmen, Biden yönetimi Rusya'nın Ukrayna'ya saldıracağını öngördüğünü açıklamıştır.

Gerçekten de Rusya, 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya yönelik "özel askeri operasyon" adını verdiği saldırısını başlatmıştır. Biden'in NATO'yu genişletme ve Ukrayna'yı ittifaka dahil etme çabaları, daha önce George H. W. Bush, Bill Clinton ve George W. Bush dönemlerinde izlenen genişlemeci Amerikan dış politikasına benzerlik göstermektedir. Ancak bu politika, Trump'ın yeniden seçilme çabalarına karşı bir başarı öyküsü yaratmayı amaçlamasına rağmen, uluslararası alanda beklenen karşılığı bulamamıştır. NATO'nun Ukrayna'ya verdiği desteğe rağmen, Rusya ve Çin'in geliştirdiği stratejik iş birliğine İran ve Kuzey Kore'nin de eklenmesiyle birlikte, Batı bloğunun lideri konumundaki ABD ve müttefikleri ekonomik ve askeri açılardan zor bir sürece girmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, Donald Trump ikinci kez başkanlığa seçilmiştir.

İkinci Trump Döneminde NATO ve Avrupa

Trump'ın NATO'ya Bakışı

Donald Trump, ikinci başkanlık döneminin henüz ikinci ayında Amerikan dış politikasında radikal bir değişim süreci başlatmıştır. Benimsediği söylemler ve uyguladığı politikalarla dünya düzenini sarsmış, Soğuk Savaş sonrası kurulan çok taraflı kurumların işleyişini zayıflat-

mıştır. ABD'nin 1945 sonrası müttefikleriyle birlikte geliştirdiği uluslararası hukuk temelli sistem ciddi bir sarsıntıya uğramıştır. Birleşmiş Milletler (BM), NATO, Uluslararası Para Fonu (IMF), Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi yapıların kuralları, uygulanabilirliğini büyük ölçüde kaybetmiştir.

Bir yazarın ifadesiyle Trump'ın, "Batı'yı temsil eden ileri düzey piyasa ekonomileriyle dayanışması yoktur."¹¹ Trump, NATO'yu bir "koruma güvencesi" olarak tanımlamakta; ittifakın kurucu değerlerini, yani özgürlük, demokrasi, ortak miras ve medeniyet anlayışını görmezden gelmektedir.¹² Ayrıca, Trump yönetimi ABD'nin BM'ye yaptığı pek çok yardımı durdurmuş ve USAID aracılığıyla yürütülen kültürel programların ödemelerini askıya almıştır. NATO ülkelerine yönelik olarak savunma harcamalarının GS-YİH'nin en az %5'ine çıkarılmasını talep etmiştir.

Trump'ın dikkat çeken ifadelerinden biri, Ukrayna'daki savaşın Avrupa için önemli olduğu; ancak Amerika ile Avrupa arasında "büyük ve güzel bir okyanusun" bulunduğu yönündedir. Trump'ın danışmanları da benzer şekilde, ABD dış politikasının Avrupa'dan uzaklaşarak Çin'e odaklanması gerektiğini savunmaktadır. Bu tür söylemler Avrupa'daki siyasetçilerde rahatsızlık yaratmış ve ABD tarafından yalnız bırakıldıkları yönünde bir algı doğurmuştur.

Ancak tüm bu gelişmelerin yanı sıra, kamuoyunda yeterince dikkat çekmeyen başka süreçler de yaşanmıştır. Pentagon ve Amerikan silah üreticileri, Trump üzerinde etkili olmuş ve bu etki netice-

¹¹ Steward Patrick, 'Trump Has Launched A Second American Revolution. This Time, It's Against The World', Carnegie Endowment For International Peace, 19 Mart 2025, <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/03/trump-foreign-policy-second-american-revolution-nato,un?lang=en,s.3>.

¹² Ibid., s.4.

sinde “Yabancı Askerî Satışlar İcra Emri” çıkarılmıştır.¹³ Bu yürütme emrine göre:

1. Amerikan savunma ürünlerinin dış ortaklara ve müttefiklere, ABD dış politika hedeflerine uygun şekilde, hesap verebilir ve güvenilir biçimde satışı öngörülmüştür.
2. Savunma ihracatına yönelik kural ve düzenlemelerin azaltılması istenmiştir.
3. ABD’nin yurt dışı rekabet gücünün artırılması ve içerdeki savunma sanayi temelini güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
4. Konvansiyonel silah satışı önceliğine sahip ülkelerin listesinin hazırlanması Savunma Bakanı’na görev olarak verilmiştir.
5. Savunma ve Ticaret Bakanlıklarının, Cumhurbaşkanı’na 90 gün içinde bir savunma ihracat planı sunması zorunlu kılınmıştır.

Bu kararname, Pentagon’un NATO konusundaki çekincelerini ve Amerikan

¹³ The White House, Fact Sheets, ‘Ensuring a Rapid and Transparent Foreign Defense Sales System’,

savunma sanayisinin çıkarlarını yansıtmaktadır. ABD, NATO lideri olarak 30 Avrupa ülkesine silah satmakta ve ittifakın “ateş beraberliği” doktrini gereği, silahların teknik uyumluluğunu sağlamaktadır. Trump NATO’yu zayıflatırsa, bu durumda ABD yeni teknolojik silahlarını hangi ülkelere satacaktır? Bu durum, Trump’ın NATO’ya yönelik sert söylemlerinin, aslında Avrupalı müttefikleri daha fazla silah satın almaya zorlayan bir ticari strateji olduğu izlenimini doğurmaktadır.

ABD Dışişleri Bakanı Marco Rubio’nun Brüksel ziyaretinde Avrupalı yöneticilerden Amerikan silah alımlarının sürdürülmesini istediği de kamuoyuna yansımıştır.¹⁴ 2022 yılında Avrupa ülkeleri sadece tank ve zırhlı araçlar için 27 milyar dolar, top alımları için 15 milyar dolar, hava savunma sistemleri içinse 39 milyar dolar harcamıştır.¹⁵ Kendi üretimlerine yönelmeleri hâlinde bu rakamların trilyon dolara ulaşması ve üretimin yıllar alması

¹⁴ Europe’s Plan to Ditch US Weapons Spooks Trump Administration Report’, News Week, 2 Nisan 2025, Ellie Cook ve Shane Croucher Report.

¹⁵ L’info, ‘L’europe Peut-elle se Defendre Seule Sans les Etats-Unis’, 10 Aralık 2024, <https://www.rts.chinfo/monde/article/II-europe,peut,elle,,se,defendre,sans,les,etats-unis,les,defis,reveles,2872883.html>, s.3

gerekecektir. Ayrıca, NATO komuta sistemlerinin önemli bir kısmında Amerikalı subaylar görev yapmakta, istihbarat ve gözetleme faaliyetleri ABD tarafından yürütülmektedir. Bu bağımlılık, Avrupa'nın savunma alanında ABD'den kopmasının oldukça zor olduğunu göstermektedir.¹⁶

Avrupa Savunması

Bir yazarın ifadesiyle, Avrupa 1953 yılında Eisenhower ile karşı karşıya kaldığı türden bir dönüm noktasındadır. Gelecekteki konumlarını belirlemek adına temel kararlar alma zorunluluğuyla karşı karşıya olan Avrupa ülkeleri, ne denli büyük bir çaba gerektiğinin farkındadır. Ancak kısa vadede hazırlanan strateji belgeleri, bu sorunlara kapsamlı bir çözüm sunmamaktadır. Örneğin, Almanya'nın 2023 tarihli Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve 2022 tarihli Avrupa Stratejik Pusulası, barış, hukuk devleti, çok taraflılık ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlara vurgu yapmaktadır.¹⁷ Fakat bu belgeler, Avrupa'yı gerçekten koruyabilecek somut askeri planlar içermemektedir.

Avrupa'nın güvenliğini sağlamak için ilan edilen hedeflerin ötesine geçilmesi; yüksek savunma harcamaları, yeni teknolojik altyapılar ve büyük yatırımlar yapılması gerekmektedir. Bu da sosyal harcamalar, eğitim, sağlık ve refah programlarının geri plana atılması anlamına gelmektedir. Almanya ve Fransa gibi ülkelerde kamuoyunun, sosyal devlet politikaları yerine artan savunma harcamalarını benimsemesi pek olası gözükmemektedir. İtalya ve İspanya gibi ülkeler ise ekonomik yapıları nedeniyle bu tür harcamalara bütçe ayırmakta zorlanmaktadır.¹⁸ Fransa, Charles De Gaulle döneminden bu yana sahip olduğu

“büyük güç” idealizmini sürdürmekte ve 2030'larda küresel güç dengelerinde etkin bir aktör olmayı hedeflemektedir.¹⁹

Avrupa'nın savunması açısından önünde çeşitli seçenekler bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kendi askeri yatırımlarını artırırken Amerika ile yaşanan sorunları çözmeye çalışmak, Avrupa'nın Amerika açısından değerli olduğunu göstermek ve Amerika'nın koşul ve taleplerini kabul etmektir. Avrupa, Amerika'yı rahatsız eden konuları inceleyerek Çin ile ilişkilerini geliştirme yoluna da gidebilir. Transatlantik Birliği ekonomik dünyada hâlen başat bir konumdur. Çin ve Hindistan dünya üretiminin yaklaşık %15'ini oluştururken, Amerika ve Avrupa birlikte dünya üretiminin %34'ünü gerçekleştirmektedir.²⁰

Avrupa'nın ikinci tercihi, kendi silah endüstrisini yeniden yapılandırmak olabilir. Savunma ürünlerinin önemli bir kısmı Avrupa ülkelerinde üretilmesine rağmen, her ülkenin kendi silah sistemini geliştirmeye çalışması parçalanmış bir savunma yapısına işaret etmektedir. Avrupa'da 178 farklı silah sistemi varken, Amerika'da bu sayı sadece 30'dur.²¹ Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'e göre, Avrupa silah üretimi için 500 milyar dolarlık bir fon ayırmıştır. Ancak, Amerika silah sistemlerini Avrupa'dan taşıdıktan sonra yeniden yapılanmanın yaklaşık 15-16 yıl süreceği öngörülmektedir.

“Avrupa Savunma Hazırlığı 2030” belgesine göre Avrupa, toplamda 872 milyar dolarlık bir silah üretim bütçesi ayırmayı planlamakta ve “Yeni Avrupa Güvenlik Hareketi” kapsamında Avrupa ülkelere 163 milyar dolarlık kredi sağlamayı hedeflemektedir. Bu kredilerin Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeler ve Avru-

¹⁶ İdem., s.4

¹⁷ Engelsberg ideas, 'Europe Needs a Grand Strategy', <https://engelsbergideas.com/essays/europe,needs-a-grand-strategy/s.2>.

¹⁸ Marina E.Henke, ibid., s.2

¹⁹ Marina E.Henke, ibid., s.3

²⁰ Engelberg ideas, idem.,

²¹ Engelberg ideas, ibid., s.5

pa dışındaki müttefiklere de verilmesi, hava savunması, İHA/SİHA sistemleri ve siber güvenlik alanında kullanılabileceği belirtilmektedir.²²

nda öne çıkan sorunlardan biri, ortak bir karar alma mekanizmasının eksikliğidir. Avrupa halkının Ukrayna'ya yapılan yardımlar nedeniyle Avrupa Birliği'ne olan güveni azalmış görünmektedir. Demokratik yönetimlerle idare edilen Avrupa ülkelerinde sağ görüşlü partilerin etkisi giderek artmaktadır. Avrupa, kendi güvenliğini sağlayacaksa mevcut yapısını değiştirmek zorundadır. Bir yazarın belirttiği gibi, Avrupa bu tarihsel dönüm noktasında daha sağlam, daha esnek ve daha demokratik bir birleşme modeline yönelmek zorundadır.²³ Bu bağlamda Avrupa'nın daha derin bir bütünleşmeye gitmesi, belki de bir konfederasyona dönüşmesi gerektiği ileri sürülmektedir.²⁴ Ancak, Avrupa'nın kurumsal yapısı, 16 yıl önce yürürlüğe giren Lizbon Ant-

laşması'ndan bu yana büyük ölçüde değişmemiştir. Avrupa, ulusal güvenliğini hem ulusüstü hem de hükümetler arası bir koordinasyonla yürütmeye çalışan bir konfederasyon görünümündedir. Bu nedenle savunma bütçeleri artırılırken, etkili bir savunma yapılabilmesi için Avrupa düzeninin yeniden örgütlenmesi gerekmektedir.²⁵

Savunma yatırımlarının artırılması, bu yatırımların ortaklaşa yapılması, denetlenmesi ve hesap verebilirliğin sağlanması Avrupa'da sadece güvenlik değil, aynı zamanda ulusal politikaların da dönüşümünü gerektirmektedir. Bunun yanı sıra Avrupa'nın yeni savunma şirketleri kurması, tedarik zincirlerini geliştirmesi ve ileri teknolojik bilgiye sahip olması da büyük önem taşımaktadır. Ancak, Soğuk Savaş'tan bu yana Avrupa savunma konusunda Amerika'nın koruyucu şemsiyesi altına sığınmış, sosyal refah düzeyini bu sayede korumuştur.

Bir yazar, Almanya'nın nükleer reaktörlerini kapatmadan önce bu alanda en iyi teknolojilere sahip olduğunu; ancak 2023'te tüm nükleer reaktörlerini kapattığında, Almanya'da nükleer araştırma-

22 Howard Altman, 'New European Union Plan to Boost Local Arms Production Would Freeze US out of Billions', www.tvz.com.

23 Richard Youngs, 'A Turning Point .or NOT Principles for a New European Order', Carnegie Endowment, 10 Nisan 2025, s.2: <https://carnegieendowment.org/research/62025604/a-Turning-point...8/FDzmdaXYwnpX YROW2PB1q%UBWHeDaNCBE,x-PZuZE-Kj...>

24 Richard Youngs, ibid., s.3

25 Richard Youngs, ibid., s.6

larla ilgilenen sadece sekiz profesör kaldığını belirtmektedir. Buna karşılık aynı yıl toplumsal cinsiyet araştırmalarında çalışan 178 profesör görev yapmaktaydı. Bu örnek, terk edilen bir teknoloji alanında uzman yetiştirmenin ne kadar zorlaştığını ve bilginin ne denli hızlı kaybedildiğini açıkça göstermektedir.²⁶

Avrupa'nın bir diğer sorunu ise duraklayan nüfusu nedeniyle askerlik yapacak genç nüfusa duyduğu ihtiyaçtır. Gelecekte genç göçmenlerin orduya alınarak bu açığın kapatılacağı düşünülmektedir. İlginç biçimde, zorunlu askerlik talebi Avrupa'nın sol kesimlerinden gelmektedir. Avrupalıların Türkiye'ye son dönemde artan ilgisinin sebebi de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 350 bin kişilik mevcut gücüyle bu açığı kapatabileceği düşüncesidir.

Bazı yazarlar, Avrupa'nın savunması için üçüncü bir yol önermektedir. Eğer NATO ortadan kalkarsa ve Amerika tamamen Asya-Pasifik'e yönelirse, Avrupa'nın askeri çatışmalardan uzak durarak sorunları sivil yollarla çözmeyi uluslararası topluma göstermesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa'nın Amerika'nın müdahil olduğu Orta Doğu'daki çatışmalardan uzak durması ve Amerika-Çin rekabetinde tarafsız bir duruş sergilemesi savunulmaktadır. Bu durumda İngiltere'nin oynayacağı rol belirleyici olacaktır. İngiltere, Avrupa'yı Amerika'nın yanına mı çekecek yoksa kıtayla birlikte mi hareket edecektir? Avrupa'nın tarafsızlığına dair belirleyici unsur burada yatmaktadır. Avrupa askeri yapılanmasını geliştirmenin yanında, nükleer caydırıcılık kapasitesini de artırmalıdır. Bu, özellikle Rusya'ya karşı önemli bir stratejik unsur olacaktır.

Bir yazar, günümüzdeki durumu II. Dün-

²⁶ Wolfgang Munchau, 'Why Europe Can't Defend Itself, Political Fragmentation is Blocking Autonomy', <https://unherd.com/2025/03/why-europe-cant-defend-itself/s.3>.

ya Savaşı ile karşılaştırmaktadır. İsveç, tarafsız kalmasına rağmen Nazi gruplarının ülkesinden geçmesine izin vererek savaş dışı kalmış; Norveç, Belçika ve Danimarka ise tarafsız olmalarına rağmen işgal edilmişlerdir. İtalya, Mussolini yönetiminde Hitler'in yanında yer almış; İspanya ve İsviçre ise Almanya'yı destekleyerek işgalden kurtulmuştur.²⁷ Nazi güçlerinin topraklarından geçme talebini reddeden ve işgal edilmeyen tek ülke Türkiye olmuştur.

Soğuk Savaş döneminde bu ülkelerin stratejileri farklılık göstermiştir. Finlandiya Sovyetlerce yönlendirilen bir hükümetle yönetilmiş, Avusturya tarafsız kalma sözü vermiş, İsveç ise tarafsız kalmasına rağmen Amerika'ya yakın bir politika izlemiştir. Böylece İsveç, Finlandiya ve Avusturya Doğu ile Batı arasında tampon bölge veya arabulucu rolü oynamışlardır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra bu devletler Avrupa Birliği'ne üye olmuş ve NATO ile askeri iş birliğine girmişlerdir.²⁸ Biden döneminde İsveç ve Finlandiya'nın NATO'ya üyelikleri, Amerika'nın Ukrayna'nın NATO üyeliğini desteklemesiyle birlikte Rusya'da ciddi rahatsızlık yaratmıştır. Avrupa'nın güvenlik yapısı, Amerika ile uyumlu bir Rusya karşısında dengeleyici bir caydırıcılık unsuru olabilir.

Sonuç

II. Dünya Savaşı sonrasında kurulan dünya düzeni, özellikle Batı dünyası açısından sona ermiş görünmektedir. Avrupalılar bu gerçeği artık fark etmiş durumdadır. Yeni bir dünya düzenine hazırlık yapılması gerekmektedir. Amerika'nın tek taraflı davranışları yeni değildir; bu tutum sadece Trump döneminde değil, Irak Savaşı'ndan bu yana devam etmek-

²⁷ Engelsberg ideas, ibid., s.9

²⁸ Laurac C. Ferrereira-Pereira, 'Inside the Fence but Outside the Walls, Austria, Finland and Sweden, in the Post Cold War Security Architect', *Journal of Cooperation and Conflict*, vol.41, No.1, Mart 2006, ss-99-122.: <https://www.jstor.org/stable/45084424>.

tedir. Uluslararası hukuku küçümsemesi ve kendi gücünü rakip ve müttefiklerine baskı unsuru olarak kullanması yeni bir durum değildir. Ancak son yıllarda bu uygulamalar daha da belirgin hâle gelmiş, Amerika gücünü en uç sınırlara kadar kullanmaya başlamıştır. Bu gelişmeler Avrupalıların uyanmasına yol açmıştır. Belki de Avrupa, Amerika'nın arkasına sığınarak güvenliğini koruma hayalinden uyanmaktadır.

Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un ifadesiyle, "NATO'nun beyin ölümü" gerçekleşmektedir. Almanya da Avrupa'nın Amerika'ya bağımlılığından kurtulması gerektiğini ifade etmiştir. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ise "Artık bildiğimiz Batı yok" diyerek durumu özetlemiştir. Eğer NATO gerçekten ortadan kalkarsa, Avrupa güvenliği için yukarıda sayılan yollardan birini seçmek zorunda kalacaktır.

Ancak, Ukrayna-Rusya Savaşı'nın nasıl sona ereceği, Rusya-Amerika ilişkilerinin nasıl şekilleneceği ve Avrupa'nın Çin ile kurmak istediği ekonomik ilişkilerin Amerikan rekabeti karşısında nasıl evrileceği, Avrupa stratejisini büyük ölçüde belirleyecektir. Öte yandan, tüm Avrupa ülkelerinin ve diğer Avrupalı aktörlerin aynı stratejiler üzerinde uzlaşıp uzlaşamayacakları da önemli bir soru işareti olarak karşımızda durmaktadır.

Kaynakça

Altman, H. (2025, April 2). *New European Union plan to boost local arms production would freeze US out of billions*. TVZ. Retrieved from <https://www.tvz.com>

Engelsberg Ideas. (2025). *Europe needs a grand strategy*. Retrieved from <https://engelsbergideas.com/essays/europe-needs-a-grand-strategy>

Ferreira-Pereira, L. C. (2006). Inside the fence but outside the walls: Austria, Finland and Sweden in the post-Cold War security architecture. *Cooperation and Conflict*, 41(1), 99-122. <https://www.jstor.org/stable/45084424>

Henke, M. E. (2025). Best practices in grand strategy design. *Texas National Security Review*, Spring 2025. Retrieved from <https://www.thsr.org/2025/04/bestpractises-in-grand-strategy-design>

L'Info. (2024, December 10). *L'Europe peut-elle se défendre seule sans les Etats-Unis?* Retrieved from <https://www.rts.ch/info/monde/article/ll-europe,peut,elle,,se,defendre,sans,les ,etats-unis,les defis,reveles,2872883.html>

Munchau, W. (2025, March). Why Europe can't defend itself: Political fragmentation is blocking autonomy. *UnHerd*. Retrieved from <https://unherd.com/2025/03/why-europe-cant-defend-itself/>

Parker, A. (2016, April). Donald Trump says NATO is 'obsolete', UN is 'political game'. *New York Times*. Retrieved from <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/politics/first-draft/2016/04/02/donald-trump-tells-crowd-hed-bi-fine-if-nato-broke-up>

Patrick, S. (2025, March 19). Trump has launched a second American revolution. This time, it's against the world. *Carnegie Endowment for International Peace*. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/emissary/2025/03/trump-foreign-policy-second-american-revolution-nato,un?lang=en>

Schake, K. (2018, October). Trump doesn't need a second 'Solarium'. *IJSS Online Analysis*. Retrieved from <https://www.ijss.org/online-analysis/2018/10/what-eisenhower-could-teach-trump/>

The White House. (n.d.). *Fact sheets: Ensuring a rapid and transparent foreign defense sales system*.

Youngs, R. (2025, April 10). A turning point or not? Principles for a new European order. *Carnegie Endowment*. Retrieved from <https://carnegieendowment.org/research/202504/a-Turning-point...8/FDzmdaXYwnpXYROW2PB1q%xB-WhEDaNCBE,x-PZuZE-Kj>

Report, case study of the European security architecture NATO and OSCE. (2010). *Globe and the European Union: Future Trends and Scenarios*, 8-11.

Memorandum for the Record by Special Assistant to the President for National Security Affairs (Cutler). (1953, May 9). *Solarium, Historical Documents – Office of the Historian, Top Secret, s/s-NSC Files, Lot66 D 148*.

Cook, E., & Croucher, S. (2025, April 2). *Europe's plan to ditch US weapons spooks Trump administration*. *Newsweek*.